

กรณีศึกษาการออกแบบคันดินถมลาดไหล่เขาและตลิ่งแม่น้ำ

ผศ.ดร.สุทธิตกดี ศรีลัมพ์

ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิศวกรรมปฐพีและฐานราก

ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดชัน จำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติหลายประการ อันได้แก่ พฤติกรรมการรับแรงเฉือนของดิน รูปแบบกระบวนการพิบัติของลาดดิน และพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงแรงดันน้ำใต้ดิน เป็นต้น

1. แบบจำลองกำลังรับแรงเฉือน (Shear Strength Model)

แบบจำลองพฤติกรรมการรับแรงเฉือนของดินมี 2 ประเภท ดังแสดงตามสมการที่ 1 และ 2

$$\text{Effective Stress Analysis; } \tau = (\sigma - u_0 - \Delta u) \tan \phi' + c' \quad \text{---(1)}$$

$$\text{Total Stress Analysis; } \tau = \sigma \cdot \tan \phi + c \quad \text{---(2)}$$

การพิจารณาเลือกใช้แบบจำลองขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการระบายน้ำของดินและลักษณะการเพิ่มน้ำหนักให้กับดิน ที่สำคัญที่สุดคือสามารถหาข้อมูลที่จะวิเคราะห์เพื่อให้ได้ค่า Total Stress (σ) หรือ Effective Stress (σ') โดยทั่วไปในการได้มาซึ่ง σ' จะมีความซับซ้อนกว่าเนื่องจาก $\sigma' = \sigma - u_0 - \Delta u$ ซึ่งจำเป็นต้องหา u_0 และ Δu ให้ได้ รายละเอียดเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกใช้แบบจำลอง มีดังต่อไปนี้

1. การระบายน้ำของดิน

- กรณีดิน Cohesionless (ทราย, กรวด, ค่าความชื้นน้ำสูง) $\Delta u = 0$ สามารถหา σ' ได้ จึงวิเคราะห์เป็น Effective Stress Analysis โดยใช้ Drained Strength Parameters
- กรณี Cohesion Soil (ดินเหนียว, ทรายแป้ง, ค่าความชื้นน้ำต่ำ) $\Delta u \neq 0$ สามารถหา Δu ได้จากการวิเคราะห์หรือจากเครื่องมือวัด จะสามารถหา σ' ได้ ทำให้สามารถวิเคราะห์เป็น Effective Stress Analysis หากไม่สามารถวิเคราะห์หรือหา

Δu ได้ จะทำให้ไม่ทราบ จึงไม่สามารถใช้สมการ (1) ได้ จำเป็นต้องใช้สมการ
Total Stress Analysis (2) โดยใช้ค่า Undrained Strength Parameters

2. อัตราการเพิ่มน้ำหนัก ได้แก่ อัตราการก่อสร้างบนชั้นดิน

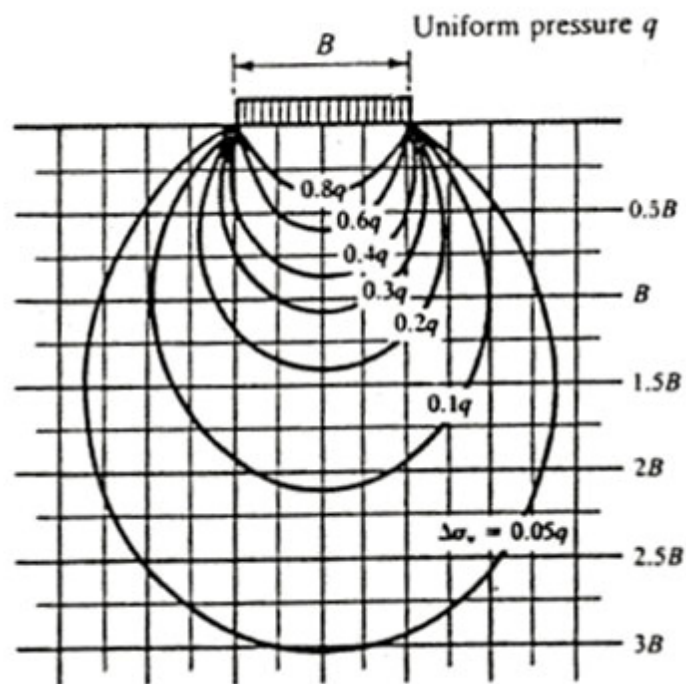
- อัตราการเพิ่มน้ำหนักเร็วบนดิน Cohesionless ไม่มีผลต่อ Δu เพราะ $\Delta u = 0$ จึงสามารถวิเคราะห์เป็น Effective Stress ได้
- อัตราการเพิ่มน้ำหนักช้าบนดิน Cohesionless หรือดิน Cohesive ถ้าอัตราการเพิ่มน้ำหนักช้ากว่าอัตราการระบายน้ำออกจากดิน Δu จะเท่ากับศูนย์ จึงสามารถวิเคราะห์เป็น Effective Stress Analysis ได้
- กรณีอัตราการเพิ่มน้ำหนักเร็วบนดิน Cohesive Soil $\Delta u \neq 0$ ถ้าทราบ Δu จะสามารถวิเคราะห์เป็น Effective Stress Analysis ได้ ถ้าไม่ทราบ Δu จะต้องวิเคราะห์เป็น Total Stress Analysis

ปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเพียงปัจจัยเบื้องต้น ประเด็นสำคัญคือกิจกรรมการก่อสร้างได้ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของ Excess Pore Pressure (Δu) หรือไม่และเมื่อ Δu เกิดขึ้นเราสามารถทราบ Δu ได้หรือไม่ ถ้าทราบได้จึงสามารถวิเคราะห์เป็น Effective Stress Analysis ได้ ถ้าไม่สามารถทราบได้จะต้องวิเคราะห์เป็น Total Stress Analysis

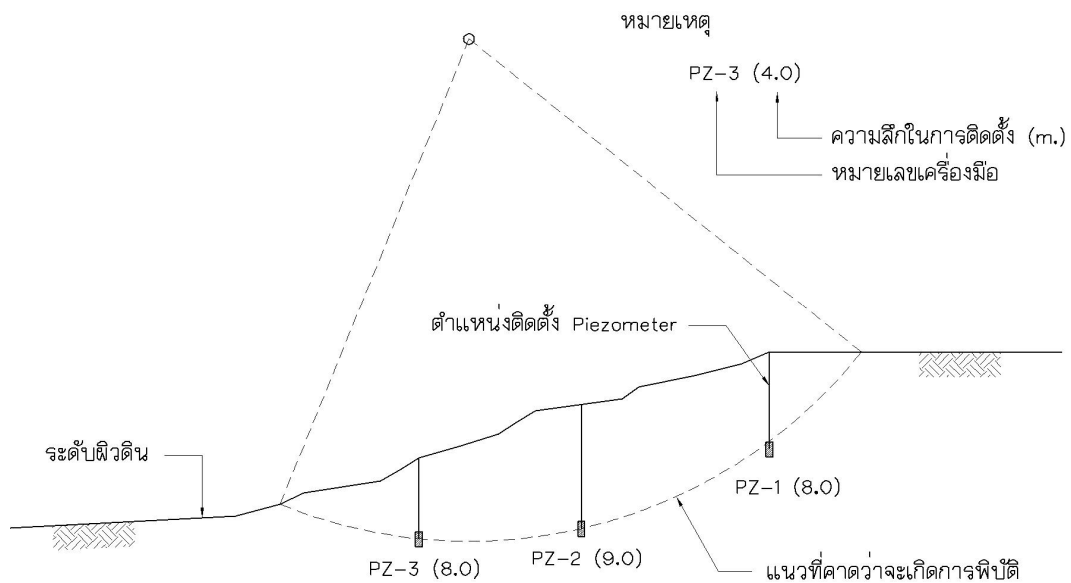
Excess Pore Pressure สามารถหาได้จากวิธีการดังต่อไปนี้

1. การใช้ทฤษฎี Elastic วิเคราะห์ดังแสดงในรูปที่ 1 โดยการประมาณ $\Delta \sigma = \Delta u$ วิธีนี้อาจมีความผิดพลาดไปในทางที่ไม่ปลอดภัยเนื่องจากระหว่างการก่อสร้างมักมีการรบกวนดิน ทำให้ Δu มีค่ามากกว่าการประมาณจากการวิเคราะห์
2. การติดตั้ง Piezometer เพื่อตรวจสอบ Δu ที่เกิดขึ้นระหว่างก่อสร้าง วิธีนี้เป็นวิธีที่เหมาะสมแต่ก็มีปัญหาที่จำนวน Piezometer ไม่สามารถติดตั้งเป็นจำนวนมากได้ ดังรูปที่ 2
3. การใช้ r_u ที่ได้จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่สำหรับงานดินถมบดอัด

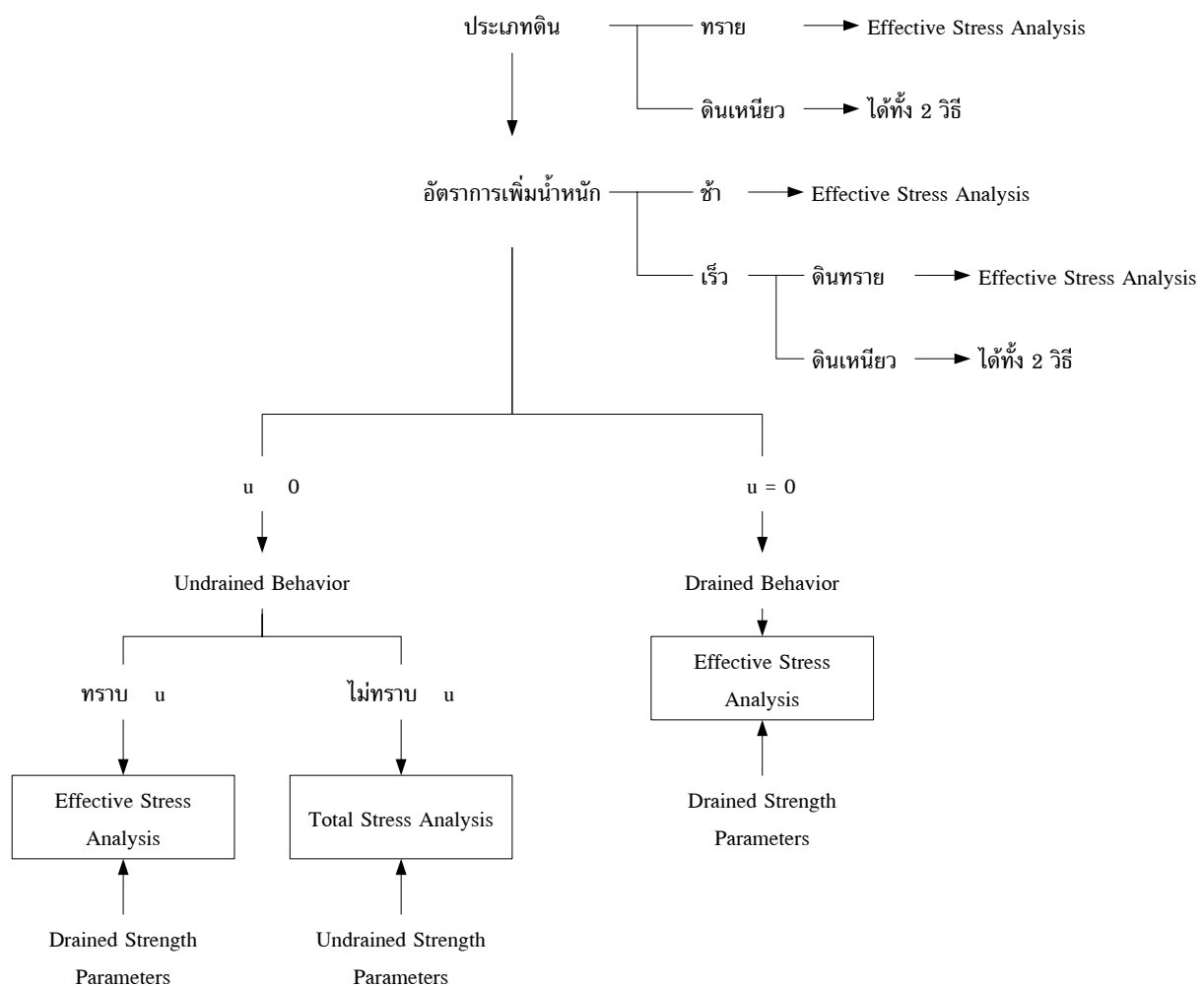
รูปที่ 3 แสดงแผนภูมิการตัดสินใจเลือกวิธีการวิเคราะห์

รูปที่ 1 การกระจายของหน่วยแรงโดยทฤษฎี Elastic ของ Boussinesq

รูปที่ 2 ตัวอย่างการติดตั้ง Piezometer เพื่อตรวจสอบค่าความดันน้ำที่เกิดขึ้นระหว่างก่อสร้าง

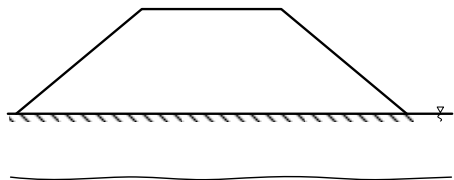
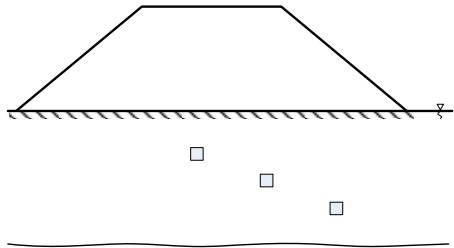
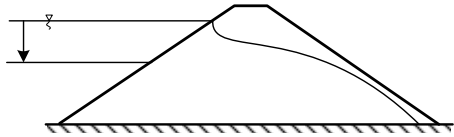
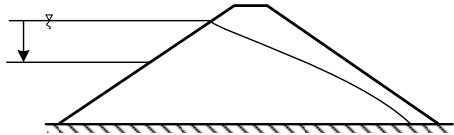
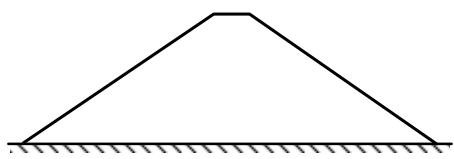
รูปที่ 3 แผนภูมิการตัดสินใจเลือกแบบจำลองกำลังรับแรงเฉือนของดิน

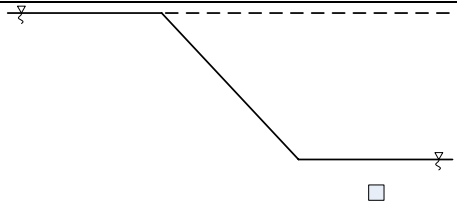
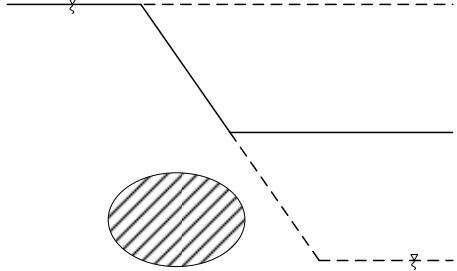
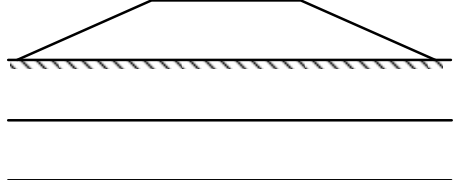
ตารางที่ 1 วิธีการทดสอบและประเภทของ Strength Parameters ที่สามารถทดสอบได้

การทดสอบ		Undrained Strength	Drained Strength
ในสนาม	Vane Shear	$\Delta_{Su_v} \neq$	-
	Cone Penetration	c, ϕ	c', ϕ' (ในชั้นทราย)
	Piezococone	c, ϕ	c', ϕ'
	SPT	$S_u (C)$	ϕ
LAB	UC	$S_u (C)$	-
	DS	c, ϕ	c', ϕ'
	TX-UU	C_{uu}	-
	TX-CU	c, ϕ	c', ϕ'
	TX-CD	-	c', ϕ'

ตัวอย่างกรณีการวิเคราะห์ที่เลือกใช้แบบจำลองกำลังรับแรงเฉือนของดินในกรณีต่างๆ แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กรณีการวิเคราะห์ที่เลือกใช้แบบจำลองกำลังรับแรงเฉือนของดินในกรณีต่าง ๆ

กรณี	แบบจำลองกำลังรับแรงเฉือน
<p>1. ถนนบนดินอ่อน</p> 	<p>การก่อสร้างรวดเร็ว ดินระบายน้ำได้ช้า จึงเกิด Δu ไม่มีการติดตั้ง Piezometer จึงไม่ทราบ Δu ทำให้ต้องวิเคราะห์เป็น Total Stress Analysis โดยหา Undrained Shear Strength ได้จากการทดสอบ Unconfined Compression หรือการทดสอบ Vane Shear ในสนาม</p>
<p>2. ถนนบนดินอ่อนพร้อม Piezometer</p> 	<p>การติดตั้ง Piezometer ทำให้ทราบ Δu จึงสามารถวิเคราะห์โดย Effective Stress Analysis โดยต้องทดสอบตัวอย่างโดย Triaxial Test ประเภท C_u หรือ CD เพื่อให้ได้ Drained Strength Parameters</p>
<p>3. เชื้อนเก็บน้ำระหว่างใช้งาน</p> 	<p>ไม่มีการให้น้ำหนักกับตัวเชื้อน $\Delta u = 0$ วิเคราะห์เป็น Effective Stress Analysis โดยวิเคราะห์หา u_0 ณ ตำแหน่งต่างๆ ในตัวเชื้อน โดยการเขียน Flownet หรือถ้าเป็นเชื้อนที่ก่อสร้างแล้ว ให้ตรวจสอบจาก Piezometer Drained Strength Parameter ได้จากการทดสอบดินบดอัดตัวเชื้อนโดย TX-CU</p>
<p>4. เชื้อนหรือลาดตลิ่ง กรณีน้ำลดลงอย่างรวดเร็ว</p> 	<p>ระดับน้ำที่ลดลงก่อให้เกิดการไหลของน้ำออกจากลาดดิน ในกรณีที่ดินมีค่าความชื้นน้ำสูง ระดับน้ำในลาดดินจะลดลงทันระดับน้ำที่อยู่ในอ่างเก็บน้ำ ในกรณีที่ลาดดินมีค่าความชื้นน้ำต่ำ ระดับน้ำในลาดดินจะสูงกว่าระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำ ทำให้เกิดแรงดันน้ำในมวลดินเพิ่มขึ้น กรณีนี้หากสามารถวาด Flownet แสดงการไหลออกของน้ำหรืออ่านค่าจาก Piezometer จะสามารถหาแรงดันน้ำและวิเคราะห์เป็น Effective Stress Analysis แต่ถ้าไม่สามารถวาด Flownet ได้ต้องวิเคราะห์เป็น Total Stress Analysis</p>
<p>5. เชื้อนหรือถนนหลังการก่อสร้าง</p> 	<p>การบดอัดดินจะก่อให้เกิดแรงดันน้ำเพิ่มขึ้นในดินบดอัด กรณีนี้การหา Δu ไม่สามารถวิเคราะห์ได้โดยง่าย เว้นแต่มีการติดตั้ง Piezometer ดังนั้นจึงควรวิเคราะห์โดยวิธี Total Stress Analysis แต่เนื่องจากดินบดอัดเป็นดินไม่อิ่มตัว การทดสอบ TX-CU อาจไม่เหมือนจริง ดังนั้นจึงควรทดสอบ TX-UU โดยไม่ต้อง Saturate ตัวอย่างจะทำให้ได้ค่า c, ϕ สำหรับ Total Stress Analysis</p>
<p>6. งานขุด (ขุดและไม้ลึกมาก, ไม่เกิดการเคลื่อนตัว)</p>	<p>กรณีงานขุด Total Stress (σ) ลดลงในช่วงแรก แรงดันน้ำจะเป็นลบเพื่อพยายามรักษา Effective Stress Analysis ให้คงเดิม ทำให้มีความปลอดภัย เมื่อเวลาผ่านไปน้ำใต้ดินหรือน้ำฝนจะทำให้</p>

กรณี	แบบจำลองกำลังรับแรงเฉือน
	<p>แรงดันน้ำที่เป็นลบสลายไป ความปลอดภัยจะลดลง ดังนั้นงานขุดจะอันตรายในระยะยาว การวิเคราะห์สามารถวิเคราะห์โดย Effective Stress Analysis ได้เนื่องจาก $+\Delta u$ ไม่เกิดขึ้น</p>
<p>7. งานขุด (เร็วและลึก, เกิดการเคลื่อนตัว) งานขุดในดินอ่อน</p> 	<p>เมื่อขุดดินเหนียวลึกและเร็ว อาจเกิดการเคลื่อนตัวของลาดดิน ก่อให้เกิดแรงดันน้ำส่วนเกินบริเวณดินลาดชัน หรือดินอาจเปลี่ยนสภาพเป็นสภาวะ Plastic ในบริเวณดังกล่าว ดังนั้นจึงควรวิเคราะห์โดยวิธี Total Stress Analysis</p>
<p>8. การถมดิน/ ขุดดิน บนชั้นดินหลายประเภท</p> 	<p>ในกรณีการถมดินชั้นดินเหนียวจะมีค่า Δu สูงขึ้น ในขณะที่ชั้นดินเหนียว $\Delta u = 0$ ดังนั้นจึงวิเคราะห์โดยวิธี Total Stress Analysis ในชั้นดินเหนียวและ Effective Stress Analysis ในชั้นทราย สำหรับในกรณีงานขุดเนื่องจากค่าอัตราส่วนความปลอดภัยจะต่ำสุดในระยะยาว ดังนั้นจึงควรใช้การวิเคราะห์โดยวิธี Effective Stress Analysis</p>

2. แบบจำลองสำหรับลาดดินธรรมชาติ/ไหล่เขา

Soft Clay
 ในกรณีลาดดินธรรมชาติบริเวณไหล่เขา หรือพื้นที่ที่ระดับน้ำใต้ดินอยู่ต่ำ หรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พฤติกรรมของกำลังรับแรงเฉือนของดินจะอยู่ในลักษณะที่แตกต่างจากดินที่อยู่ใต้ระดับน้ำใต้ดิน เนื่องจากดินอยู่ในสภาวะไม่อิ่มตัว สมการกำลังรับแรงเฉือนของดินไม่อิ่มตัวแสดงในสมการที่ 3

$$\tau = \sigma \cdot \tan \phi' + c' + c \quad \text{---(3)}$$

จากสมการดังกล่าวเทอม c คือค่าหน่วยแรงยึดเหนี่ยวที่เกิดขึ้นในสภาวะไม่อิ่มตัว อันได้แก่ การเชื่อมประสาน (Cementation) โดยสารเชื่อมประสานที่จะถูกทำลายเมื่ออิ่มตัว และแรงยึดเหนี่ยวจากแรงดันด้านลบหรือแรงดูดของอากาศที่อยู่ภายในช่องว่างของเม็ดดิน โดยแรงดูด (Suction) ดังกล่าวจะสลายไปเมื่ออิ่มตัวเช่นเดียวกัน หากพิจารณาเฉพาะแรงดันด้านลบ สมการข้างต้นจะเปลี่ยนไปตามการแปลงสมการที่ 4 และ 5

$$C_s = -S_r \cdot U_w \cdot \tan \phi'$$

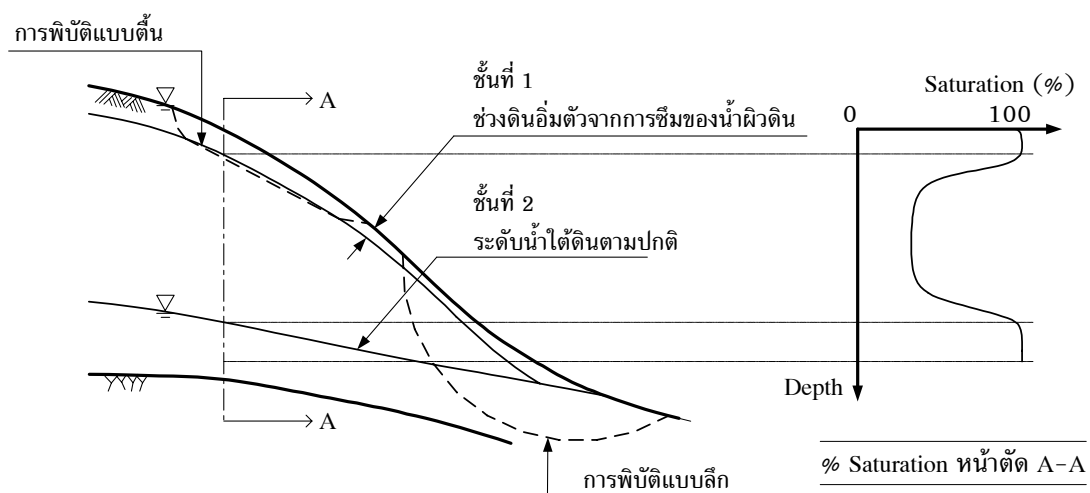
$$\tau = \sigma \cdot \tan \phi' + c' - S_r \cdot U_w \cdot \tan \phi'$$

$$= (\sigma - S_r \cdot U_w \cdot \tan \phi') + c'$$

$$\tau = (\sigma - U_w) \cdot \tan \phi' + c' \quad \text{กรณี } S_r = 1.0, u = + \quad \text{---(4)}$$

$$\tau = (\sigma + S_r \cdot U_w) \cdot \tan \phi + c' \quad \text{กรณี } S_r \neq 1.0, u = - \quad \text{---(5)}$$

จากสมการข้างต้นจะเห็นได้ว่า สภาวะที่ดินไม่อิ่มตัว กำลังรับแรงเฉือนจะมีค่าสูงกว่าสภาวะอิ่มตัว นั้นเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดดินถล่มเมื่อเกิดฝนตกหนัก เนื่องจากน้ำใต้ดินหรือน้ำที่ซึมผ่านหน้าดินได้เข้าไปทำลายแรงดันด้านลบของภายในช่องว่างระหว่างเม็ดดิน และในหลายกรณีจะก่อให้เกิดแรงดันน้ำที่เป็นบวกทำให้กำลังรับแรงเฉือนลดต่ำกว่าแรงกระทำ ดินถล่มจึงเกิดขึ้น นอกจากนั้นในการวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์เป็นลักษณะ Effective Stress Analysis ดังนั้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงแรงดันหรือระดับน้ำในมวลดิน จำเป็นต้องวิเคราะห์ รูปที่ 4 แสดงพฤติกรรมการณ์การไหลของน้ำภายในมวลดินของลาดชันไหล่เขา โดยเมื่อฝนตกน้ำจะไหลซึมผ่านหน้าดินลงสู่ชั้นที่ลึกกว่า อย่างไรก็ตามในหลายกรณีพบว่า ชั้นดินใต้ระดับผิวดินในส่วนที่เป็นดินที่ผูกพันอยู่กับที่ มักจะมีความตึงน้ำกว่าผิวดิน (ขึ้นอยู่กับชนิดหินต้นกำเนิด) ทำให้น้ำไม่สามารถไหลลงไปได้ในระดับลึก ก่อให้เกิดชั้นน้ำใต้ดินใกล้ผิวดินที่อาจทำให้เกิดการพิบัติในลักษณะการพิบัติที่ผิวดินหรือการพิบัติแบบลาดอนันต์ ในขณะเดียวกัน น้ำฝนบางส่วนอาจสะสมลงสู่ชั้นดินชั้นหิน ก่อให้เกิดการยกตัวของระดับน้ำใต้ดินระดับลึก พฤติกรรมดังกล่าวจะก่อให้เกิดการพิบัติขนาดใหญ่และอันตรายกว่า ข้อสังเกตสำคัญคือการพิบัติในลักษณะแรก สามารถเกิดขึ้นได้พร้อม ๆ กัน เป็นบริเวณกว้าง เช่น การพิบัติในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี พ.ศ. 2549 เป็นต้น ดังรูปที่ 5 ในขณะที่การพิบัติในลักษณะหลังมักเกิดเป็นจุดไม่ได้เกิดขึ้นกว้างขวางเหมือนกรณีแรก ทั้งนี้เนื่องจากน้ำใต้ดินจะไหลตามโครงสร้างทางธรณีวิทยาหรือความลาดชันเฉพาะ

รูปที่ 4 ระดับน้ำใต้ดิน 2 ชั้น เนื่องจากฝนที่ตกหนักในระยะเวลานั้น ๆ

ที่มา: นงลักษณ์ (2546)

รูปที่ 5 ดินถล่มในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์

3. ระนาบการพิบัติของลาดดิน

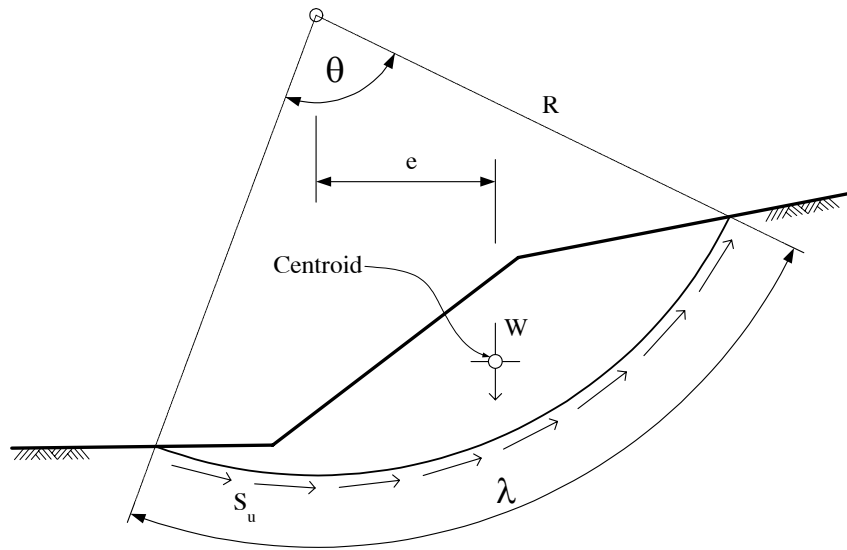
ระนาบการพิบัติขึ้นอยู่กับสภาพของดินตามธรรมชาติ ลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาของหิน ระดับความผุพังของหิน เป็นต้น

3.1 การพิบัติแบบส่วนโค้งของวงกลม (Circular Failure)

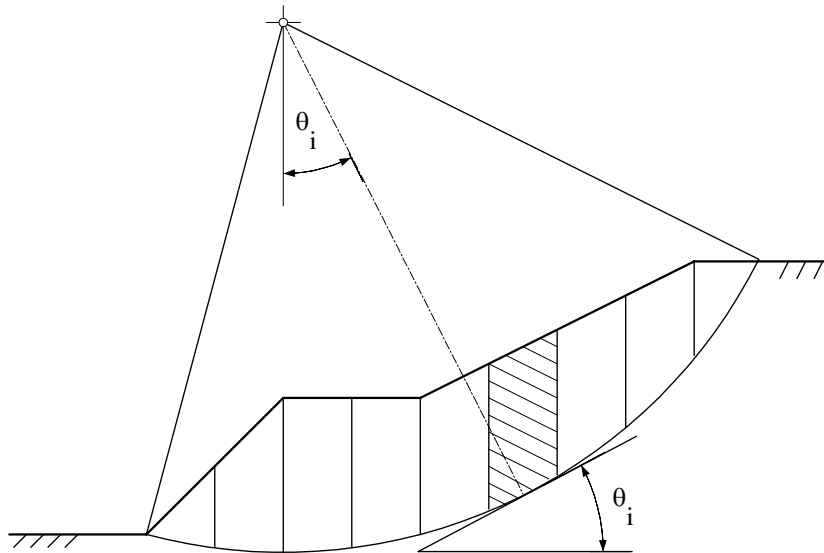
กรณีที่มีมวลดินเป็นดินเหนียว ($\phi = 0$) และเป็นเนื้อเดียวกัน (Homogeneous Materials) พื้นผิวการพิบัติที่วิกฤตที่สุดจะมีลักษณะเป็นส่วนโค้งวงกลม เนื่องจากเป็นพื้นผิวที่ให้ค่าพื้นที่ต่อเส้นรอบรูปมากที่สุด ซึ่งหมายถึงให้ค่าอัตราส่วนปลอดภัยต่ำสุดนั่นเอง การวิเคราะห์สามารถทำได้โดยการพิจารณาสมดุลโมเมนต์รอบจุดศูนย์กลางวงกลมของพื้นผิวพิบัตินั้นๆ ดังรูปที่ 6 และสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังสมการที่ (6)

$$F.S. = \frac{\text{Resisting Moment}}{\text{Driving Moment}} = \frac{Su.l.R}{W.e} \quad \text{---(6)}$$

นอกจากนั้นในกรณีที่ชั้นดินมีหลายชั้นประกอบกัน การวิเคราะห์จะใช้วิธีการแบ่งมวลดินในผิวเคลื่อนพัง (Sliding mass) ออกเป็นชั้นๆ ตามแนวตั้งจากผิวดินจนถึงผิวเคลื่อนด้านล่าง ดังรูปที่ 7 โดยการนำเอาแรงที่กระทำต่อดินในแต่ละชั้นซึ่งอยู่ในสภาพสมดุลตามแนวนอนและตั้งฉากกับผิวเคลื่อนมาพิจารณา ลักษณะการจำลองการเคลื่อนพังออกเป็นชั้นๆ ดังกล่าวตรงกับพฤติกรรมการพิบัติจริงของมวลดิน ดังแสดงในรูปที่ 8

รูปที่ 6 การวิเคราะห์โดยสมมูลโมเมนต์รอบจุดศูนย์กลางวงกลมของพื้นผิวพิบัติ

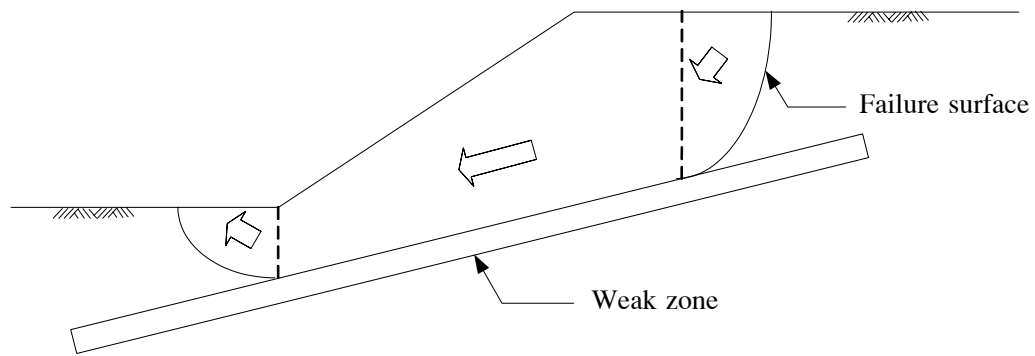
รูปที่ 7 รูปตัดการเคลื่อนพังของลาดดินและการตัดแบ่งมวลดิน

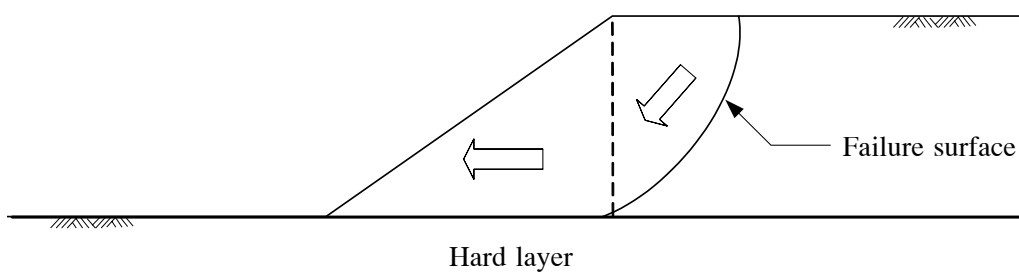
รูปที่ 8 ลักษณะการพังทลายของมวลดิน

3.2 การพังทลายแบบไม่เป็นส่วนโค้งของวงกลม (Non-Circular Failure)

การพังทลายแบบไม่เป็นส่วนโค้งของวงกลมนั้นมักเกิดกับดินที่มีความแข็งแรงแตกต่างกันมาก เช่น กรณีที่มีชั้นดินเหนียวอ่อนบังคับแนวการเคลื่อนพัง ดังรูปที่ 9 กรณีลาดดินหรือหินธรรมชาติที่มีแนวชั้นดินอ่อนหรือรอยแตกของชั้นหินลาดลง หรือชั้นดินวางตัวอยู่บนชั้นดินหรือชั้นหินแข็ง ดังรูปที่ 10 และรูปที่ 11 และกรณีของงานเขื่อนที่มีแนวแกนดินเหนียวเอียงไปทางด้านเหนือน้ำ ดังรูปที่ 12 เป็นต้น

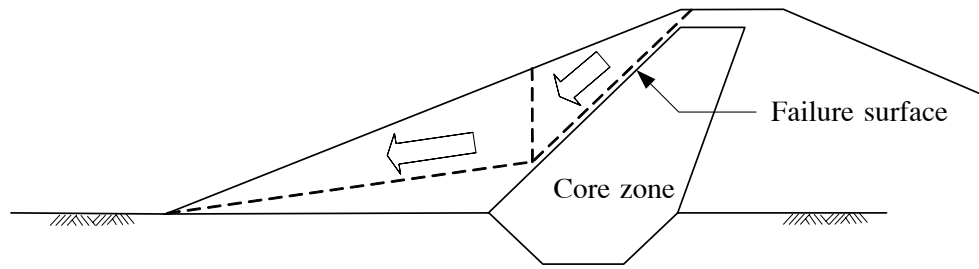
รูปที่ 9 การพังทลายของมวลดิน กรณีมีชั้นดินเหนียวอ่อนบังคับแนวการเคลื่อนพัง

รูปที่ 10 การพังทลายของมวลดิน กรณีชั้นดินวางตัวอยู่บนชั้นดินหรือชั้นหินแข็ง

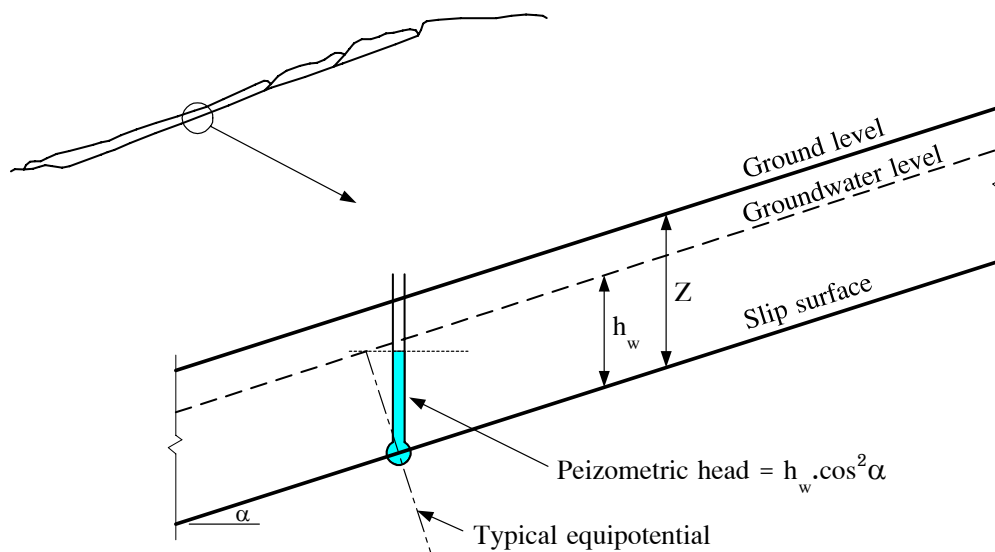
รูปที่ 11 ตัวอย่างการพังทลาย กรณีชั้นดินวางตัวอยู่บนชั้นดินหรือชั้นหินแข็ง

รูปที่ 12 การพิบัติของมวลดิน กรณีเขื่อนที่มีแนวแกนดินเหนียวเอียงไปทางด้านเหนือน้ำ

3.3 การพิบัติแบบขนานกับลาดดิน (Infinite Slope Failure)

เป็นการพิบัติที่รูปร่างของผิวเคลื่อนพังมีลักษณะเป็นแผ่นบางขนานกับผิวลาดดิน ความหนาของชั้นดินที่เคลื่อนน้อยกว่า 1 ใน 10 ของความยาวของมวลดินที่เคลื่อนพัง เช่น การทิ้งหินบนลาดเขื่อน การกองวัสดุ เป็นต้น ดังรูปที่ 13 วิธีนี้เหมาะสำหรับการวิเคราะห์ในกรณีของดินที่ไม่มีความเชื่อมแน่น หรือมีน้อย (Non-Cohesive Soil) และยังสามารถใช้กับลาดดินธรรมชาติที่มีความหนาไม่มาก แต่มีความชันสูง ดังรูปที่ 14

รูปที่ 13 ลักษณะการวิเคราะห์ด้วยวิธี Infinite Slope

ที่มา: Bromhead (1992)

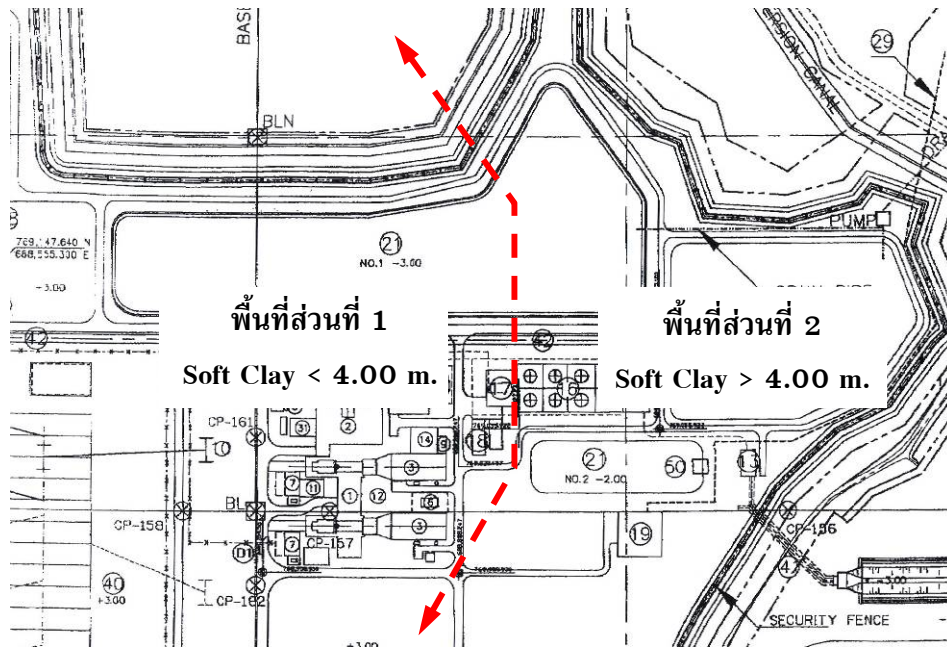
รูปที่ 14 ลักษณะการพิบัติแบบขนานกับลาดดิน กรณีดินลุ่มจังหวัดอุดรดิตถ์

4. กรณีศึกษา

4.1 การออกแบบเสาเข็มดิน-ซีเมนต์ สำหรับ Holding Pond และ Retention Pond โรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนร่วม อ.จะนะ จ.สงขลา

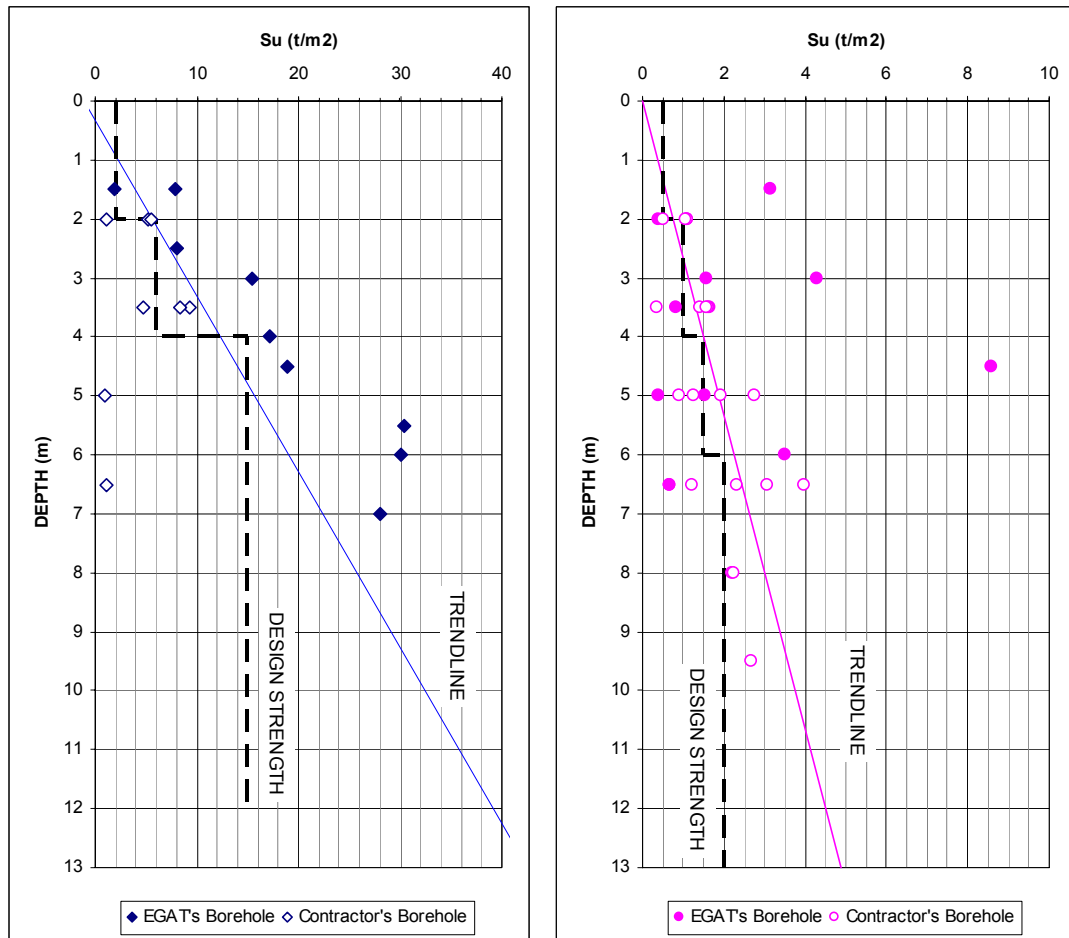
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยมีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนร่วมที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยพื้นที่ส่วนหนึ่งของโครงการเป็นดินพรุ ซึ่งมีกำลังรับน้ำหนักต่ำ และต้องมีการก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียที่มีการขุดและถมบนชั้นดินดังกล่าว จึงจำเป็นต้องทำการปรับปรุงคุณภาพดินก่อนการก่อสร้างคันดิน โดยเลือกใช้เสาเข็มดิน-ซีเมนต์สำหรับเพิ่มความแข็งแรง (สุทธิศักดิ์ และคณะ, 2549)

พื้นที่การออกแบบแบ่งเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือพื้นที่บริเวณด้านทิศตะวันตกซึ่งชั้นดินอ่อนหนาน้อยกว่า 4 เมตร และพื้นที่ด้านทิศตะวันออกซึ่งชั้นดินอ่อนหนามากกว่า 4 เมตร ดังแสดงในรูปที่ 15

รูปที่ 15 การจำแนกพื้นที่เพื่อการวิเคราะห์

สำหรับดินเหนียวและดิน Organic ซึ่งพบได้ในพื้นที่โครงการ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นในขณะที่ดินรับน้ำหนักจะเกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่มีการระบายน้ำจากมวลดิน (Undrained Condition) ขอบเขตการวิบัติของดินจึงเกิดขึ้นในลักษณะที่ $\phi = 0$ กำลังรับแรงเฉือนของดินจึงเกิดจากค่า Cohesion แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งค่า Cohesion ของดินโดยทั่วไปสามารถหาได้จากการทดสอบ Unconfined Compression Test โดยค่ากำลังของดินรวมทั้งขอบเขตของค่าความแข็งแรงของดิน (Design Strength) ที่ถูกกำหนดเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ (เส้นประ) แสดงในรูปที่ 16

(a) ความหนาชั้นดินอ่อน < 4 เมตร

(b) ความหนาชั้นดินอ่อน > 4 เมตร

รูปที่ 16 ผลการทดสอบ Unconfined Compression ในพื้นที่โครงการ

ผลการวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดดินบ่อพักน้ำที่ได้ปรับปรุงฐานรากดินอ่อนด้วยเสาเข็มดิน-ซีเมนต์ โดยปลายเสาเข็มฝังอยู่ในชั้นดินแข็งลึกอย่างน้อย 0.5 เมตร ดังแสดงผลการวิเคราะห์ในกรณีต่างๆ ในตารางที่ 4 และตัวอย่างดังรูปที่ 17 การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าหากฝังปลายเสาเข็มไม่ถึงชั้นดินแข็งแล้ว ค่าอัตราส่วนความปลอดภัยจะต่ำกว่าค่าที่ยอมรับได้ตามแต่กรณี และวงของการพิบัติยังคงเกิดขึ้นในชั้นดินอ่อน จึงจำเป็นต้องเพิ่มความยาวให้อัตราส่วนความปลอดภัยอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดดินบ่อพักน้ำ

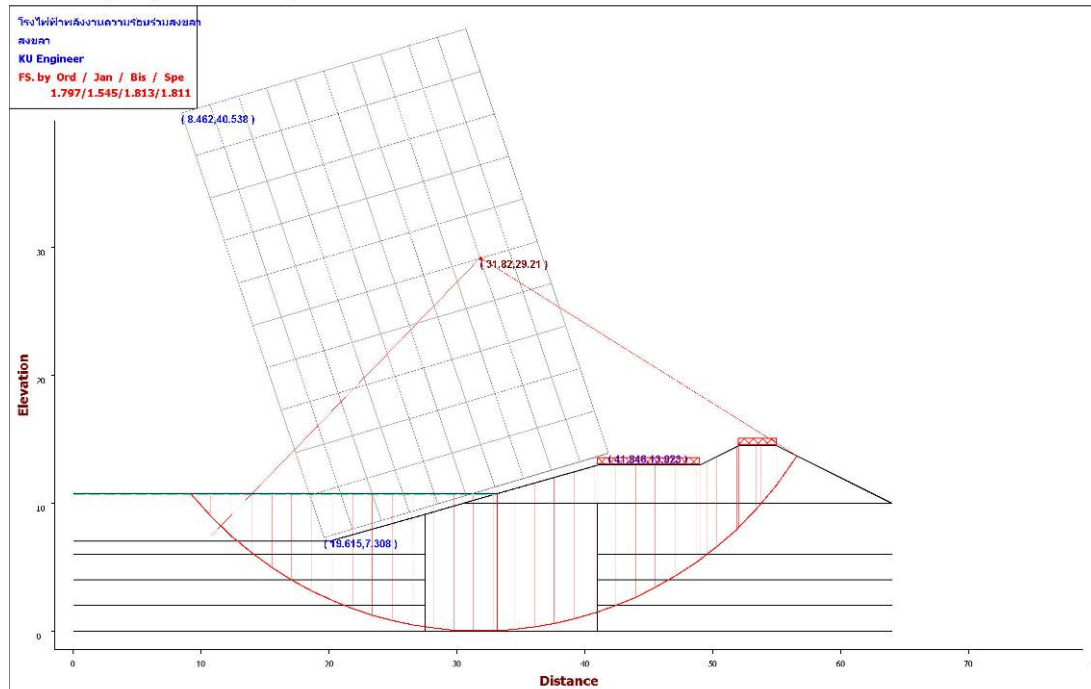
Pond	Section No.	Factor of Safety			Length of Cement Column (m.)
		End of Construction (LL = 2,000 kg/m ²)	Normal Water Level (LL = 1,000 kg/m ²)	Rapid Drawdown (LL = 1,000 kg/m ²)	
		Allowable F.S. = 1.30	Allowable F.S. = 1.50	Allowable F.S. = 1.10	
Holding Pond No. 1	1	3.756	4.496	3.713	L = 4.00 m.
	2	2.337	3.256	2.333	L = 6.50 m.
	3	1.565	2.462	1.661	L = 8.50 m.
Holding Pond No. 2	4	1.937	2.766	2.022	L = 6.50 m.
	5	1.409	2.283	1.539	L = 8.50 m.
Retention Pond	6	1.539	2.287	1.665	L = 8.50 m.
	7	1.320	1.813	1.332	L = 10.50 m.
	8	1.343	1.944	1.355	L = 12.50 m.

GERD

Geotechnical Engineering Research and Development

KUslope

Version 2.0

รูปที่ 17 ตัวอย่างผลวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดดินบ่อพักน้ำ

4.2 การออกแบบซ่อมแซมลาดถนนเข้าโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแม่มาว อ.ฝาง จ.เชียงใหม่

โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแม่มาว ตั้งอยู่ที่บ้านลาน หมู่ 5 ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเกิดการพิบัติของพื้นที่ลาดบริเวณถนนทางเข้าเขื่อนซึ่งเป็นลาดตัด ลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาหินแปรที่แปรสภาพมาจากหินทราย (Sandstone) ประกอบด้วยหิน 2 ประเภทหลักคือหินฟิลไลต์ (Phyllitic Sandstone) ซึ่งมีการผุพังสูง และหินควอร์ตไซต์ (Quartzitic Sandstone) ที่มีรอยแตกจำนวนมาก ลักษณะการพิบัติที่เกิดขึ้นแสดงดังรูปที่ 18 และรูปที่ 19 จึงต้องมีการดำเนินการซ่อมแซมแก้ไข

การสำรวจด้านธรณีวิศวกรรม

การสำรวจทางธรณีวิศวกรรมเป็นขั้นตอนการสำรวจและทดสอบเพื่อหาคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการจัดวางตัวของชั้นหิน กำลังรับแรงเฉือนชั้นหิน รวมทั้งปริมาณการไหลซึมของน้ำ ซึ่งประกอบด้วย

(1) การจำแนกมวลหินโดยระบบ RMR และ SMR

ผลจากการวิเคราะห์คุณภาพมวลหินด้วยระบบ RMR และ SMR ในพื้นที่โครงการให้ผลไปในทางเดียวกัน คือ บริเวณทางแยกเข้าเขื่อนและบริเวณที่เกิดการพิบัติ มวลหินมีคุณภาพต่ำ (Poor Rock, Bad) ซึ่งเป็นหินฟิลไลต์ ถัดจากบริเวณที่เกิดการพิบัติจะเป็นหินควอร์ตไซต์ (Quartzitic sandstone) ซึ่งคุณภาพหินอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับดี (Fair Rock, Normal to Good)

(2) การสำรวจโดยวิธี Seismic Refraction Profile

ผลจากการเดินสำรวจสภาพภูมิประเทศและสภาพธรณีวิทยา ได้นำมาใช้ในการวางแผนทดสอบ Seismic Refraction Profile เพื่อใช้ประเมินลักษณะการวางตัว และความหนาของชั้นหินหรือชั้นดิน ซึ่งผลที่ได้จะช่วยให้การตัดสินใจกำหนดตำแหน่งเจาะสำรวจได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังทำให้ทราบถึงลักษณะทางธรณีโดยรวมเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ โดยทำการสำรวจจำนวน 3 แนวตามแนวถนน ตามรูปที่ 20

การแปลผลการทดสอบเมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลโดยวิธี Hagiwara's method ประกอบกับการพิจารณาค่าความเร็วคลื่นยืดหยุ่นในหินและแร่สามารถแปลความหมายผลการสำรวจได้ดังนี้คือ

ชั้นที่ 1 เป็นชั้น soft, unconsolidated surface deposits มีความหนาตั้งแต่ 4-10 เมตร

ชั้นที่ 2 เป็นชั้น completely- highly weathered rocks มีความหนาตั้งแต่ 2-10 เมตร

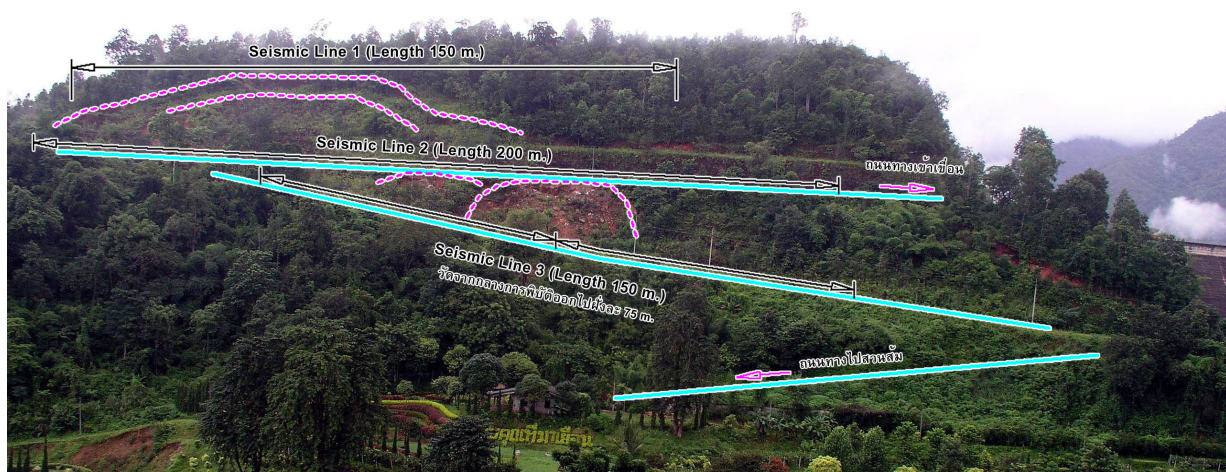
ชั้นที่ 3 เป็นชั้น partially weathered and/or sheared metamorphic, igneous อยู่ในระดับความลึกโดยเฉลี่ยประมาณ 14 เมตร ดังแสดงในรูปที่ 21

รูปที่ 18 ลักษณะพื้นที่โครงการและการพังทลายที่เกิดขึ้น

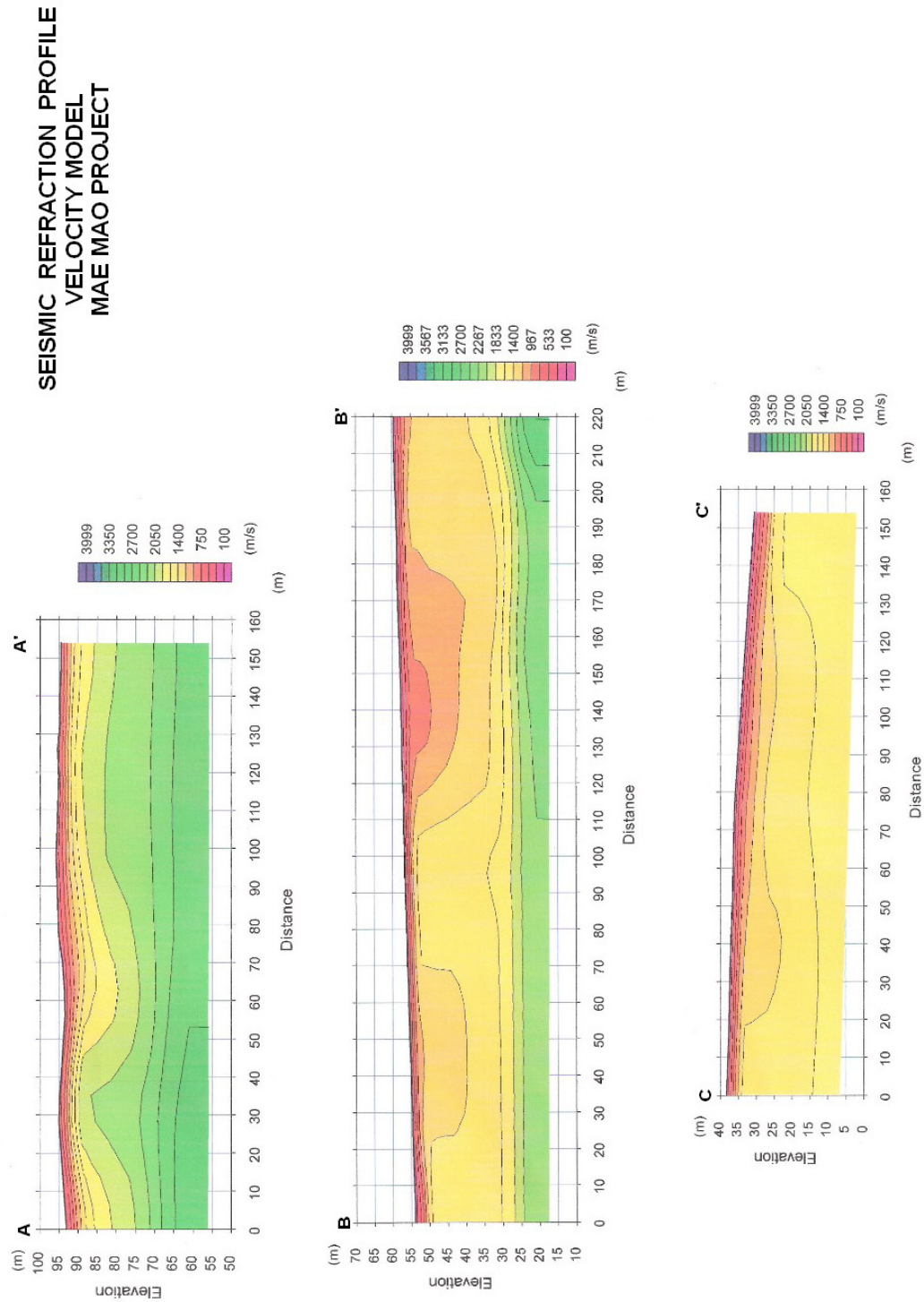
รูปที่ 19 ลักษณะการพิบัติบริเวณถนนทางเข้าเขื่อน

รูปที่ 20 แนวทดสอบ Seismic Refraction

(3) การเจาะสำรวจและเก็บตัวอย่างหิน

การเจาะสำรวจและเก็บตัวอย่างหินดำเนินการเจาะโดยวิธี Coring และเก็บตัวอย่างขนาด NX-Size จำนวน 3 หลุม ที่ความลึกระหว่าง 10 - 20 เมตร การเจาะสำรวจอย่างน้อย 1 หลุมจะทำการเจาะตั้งฉากกับระนาบการพิบัติหลัก (Major Sliding Plane) ทั้งนี้เพื่อนำตัวอย่างไปทำการทดสอบหา Joint Strength ในห้องปฏิบัติการ

รูปที่ 21 การแปลผลการทดสอบ Seismic Refraction

(4) การทดสอบ Permeability ของหิน

Permeability Test ทดสอบระหว่างการเจาะสำรวจในแต่ละช่วงความลึก เพื่อหาค่าความซึม น้ำของหินหรือดินในช่วงความลึกต่างๆ ที่ทำการเจาะสำรวจ ทดสอบโดยวิธี Borehole Test ซึ่งจะบ่งบอกถึงความซึมน้ำและความหนาแน่นของรอยแตกที่ระดับความลึกต่างๆ กัน ผลจากการทดสอบจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์การพิบัติที่เกี่ยวข้องกับปริมาณน้ำฝน และเพื่อการออกแบบระบบระบายน้ำที่เหมาะสม โดยการทดสอบนี้ดำเนินการร่วมกับงานเจาะสำรวจและเก็บตัวอย่างหิน

แนวทางการออกแบบแก้ไข

จากการสำรวจลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะธรณีวิทยา และพิจารณาข้อมูลจากการทดสอบในห้องปฏิบัติการ ที่ปรึกษามีแนวคิดในการออกแบบแก้ไขโดยผสมผสานหลักการดังต่อไปนี้เข้าด้วยกัน ได้แก่

(1) การเสริมความแข็งแรงของมวลหิน โดยวิธี Rock Anchor ทั้งนี้ใช้ได้กับมวลหินที่มีการผุสลายต่ำ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มแรงเสียดทานบริเวณรอยแตก หลักที่ส่งผลต่อการพิบัติและเพิ่มกำลังรับแรงเฉือนในระนาบการพิบัติ

(2) การลดน้ำหนักมวลดินและหินในส่วนที่ก่อให้เกิดการพิบัติ (Driving Force) โดยการตัดมวลดินและหินด้านบนลาดชันในลักษณะขั้นบันได (Benching) วิธีนี้สามารถใช้ได้กับมวลดินและหินที่มีอัตราการผุสลายสูง

(3) การเพิ่มน้ำหนักในส่วนที่ก่อให้เกิดแรงต้าน (Resisting Force) โดยการถมดิน/หิน ด้านตีนลาดชันหรือในกรณีที่ดินลาดชันมีความชันมากอาจจำเป็นต้องก่อสร้างกำแพงกันดินชนิดเสริมกำลังดินที่เรียกว่า Mechanically Stabilized Earth Wall (MSE-Wall)

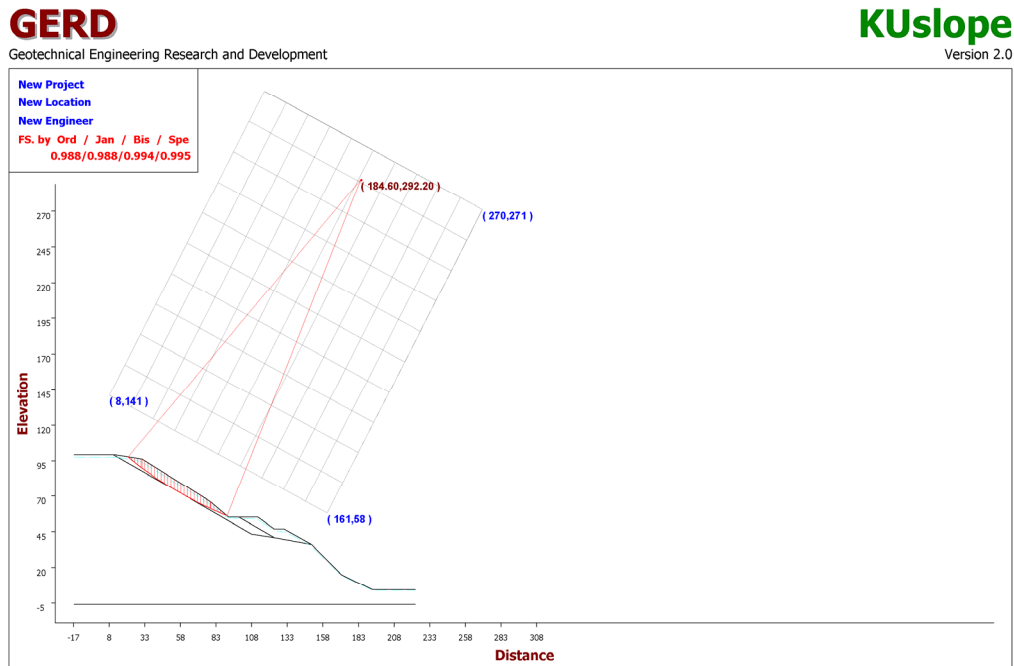
(4) การระบายน้ำออกจากมวลดิน/หิน ทั้งนี้เพื่อลดแรงดันน้ำภายในมวลดิน เนื่องจากแรงดันน้ำในมวลดิน/หิน เป็นสาเหตุให้แรงเสียดทานประสิทธิผลมีค่าลดลงซึ่งส่งผลให้เกิดการพิบัติของมวลดิน/หิน

การวิเคราะห์ความมั่นคงของลาดเชิงเขา

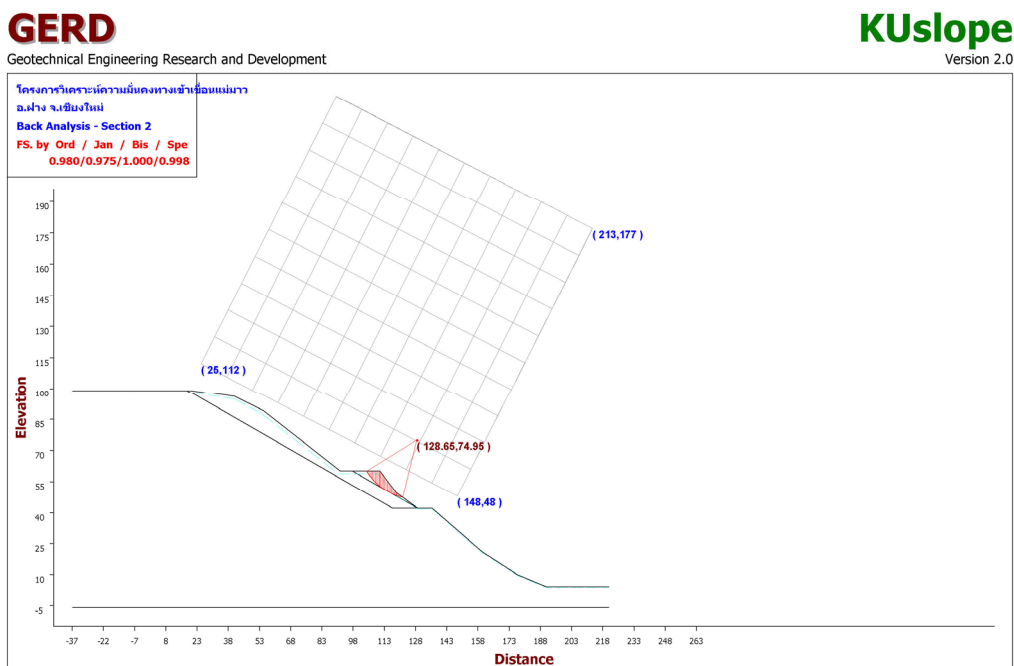
การวิเคราะห์ความมั่นคงของลาดเชิงเขา แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือการวิเคราะห์แบบย้อนกลับ (Back analysis) และสภาพลาดชันในปัจจุบัน (Existing Analysis) เพื่อตรวจสอบสภาพเดิมของลาดดินในบริเวณที่เกิดการพิบัติ และการวิเคราะห์สำหรับกรณีการออกแบบแก้ไข

(1) การวิเคราะห์ย้อนกลับ (Back analysis)

การวิเคราะห์ใช้ระดับน้ำอยู่ที่ระดับผิวดิน โดยผลการวิเคราะห์แบบย้อนกลับแสดงให้เห็นว่า สำหรับหน้าตัดที่ 1 การพังทลายเกิดในส่วนบนของลาดเขา หน้าตัดที่ 2 เกิดบริเวณลาดเขาส่งล่าง ดังแสดงใน รูปที่ 22 และ 23 ตามลำดับ ซึ่งคล้ายกับการพังทลายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งเกิดจากชั้นหินในช่วงบน (0.0-11.0 เมตร) มีความผุพังสูง ประกอบกับลาดเขามีความลาดชันมาก

รูปที่ 22 ผลการวิเคราะห์ย้อนกลับ หน้าตัดที่ 1

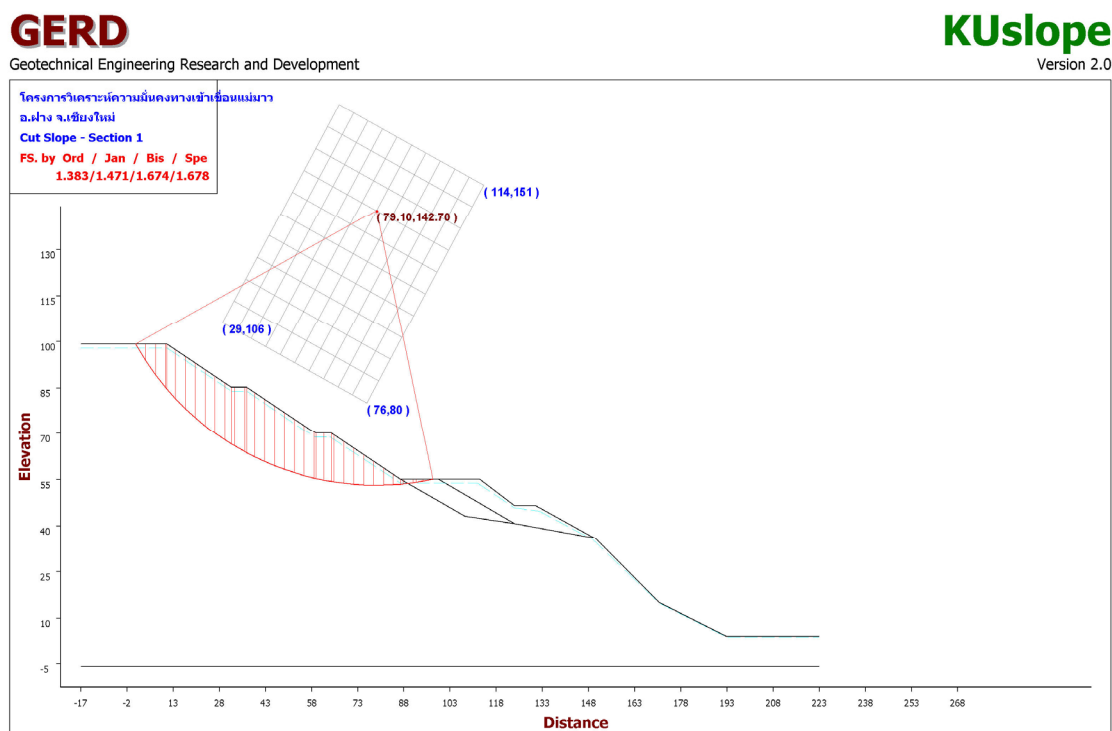
รูปที่ 23 ผลการวิเคราะห์ย้อนกลับ หน้าตัดที่ 2

(2) การวิเคราะห์สำหรับกรณีการออกแบบแก้ไข

แนวทางออกแบบแก้ไขสำหรับโครงการนี้ที่ปรึกษาเลือกใช้แนวทางการหลีกเลี่ยงบริเวณที่เกิดการพิบัติ เนื่องจากเป็นแนวทางที่ใช้ค่าก่อสร้างน้อยกว่าเมื่อเทียบกับวิธีการใช้โครงสร้างเพื่อดำเนินการพิบัติ รวมถึงมีผลกระทบต่อการใช้เส้นทางในระหว่างการก่อสร้างน้อยกว่า

หลักการแก้ไขจะใช้การตัดลาดเชิงเขาลงไปถึงชั้นหินแข็งเพื่อเอามวลหินที่มีระดับการผุพังสูง ออก และลดความลาดชันให้อยู่ในช่วง 30 องศา (มุมใกล้เคียงกับการวางตัวของชั้นหิน) โดยมีชันพัก (Benching) กว้าง 5.0 เมตร ร่วมกับการใช้ท่อระบายน้ำใต้ดิน (Horizontal Drain) เพื่อลดระดับน้ำบริเวณลาดเอียง

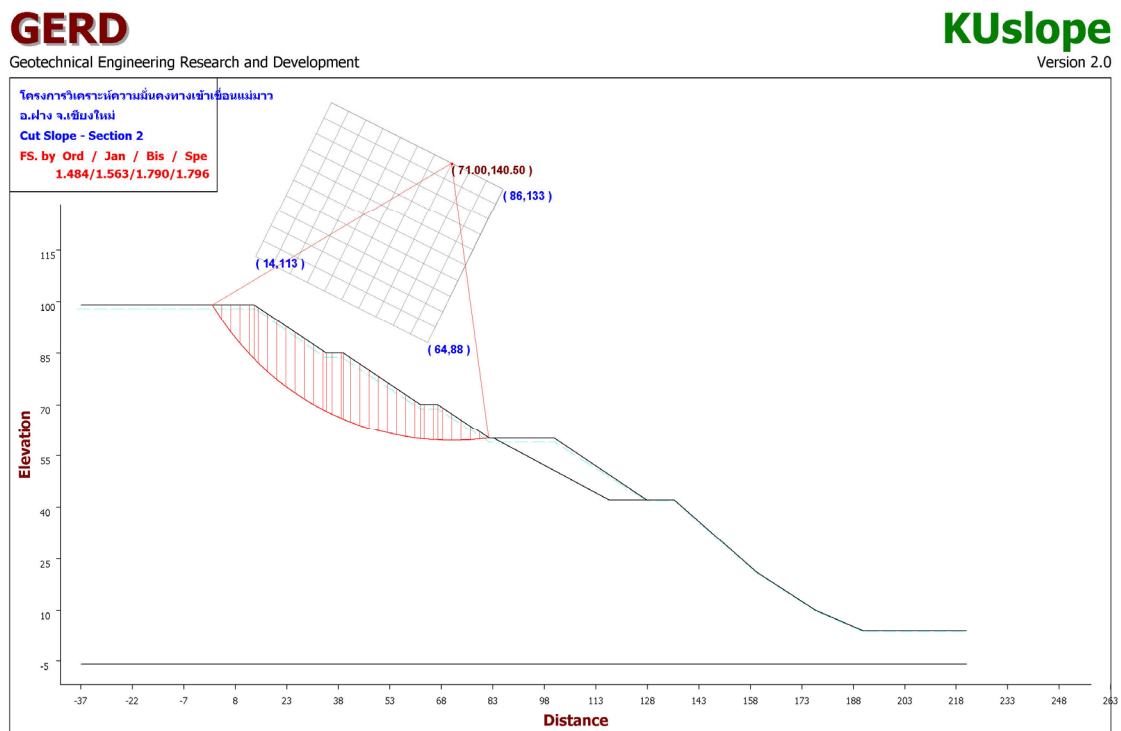
สำหรับการวิเคราะห์ความมั่นคงให้ระดับน้ำอยู่ที่ระดับผิวดิน และออกแบบโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ความลื่นสะท้อนในแนวราบ (K_h) เท่ากับ 0.05 ผลการวิเคราะห์แสดงดังรูปที่ 23 และ 24 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ทั้ง 2 กรณีแสดงในตารางที่ 5

รูปที่ 23 การวิเคราะห์สำหรับกรณีการออกแบบแก้ไข หน้าตัดที่ 1

เอกสารประกอบการสัมมนา

การวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดดิน และการใช้โปรแกรม KUslope

รูปที่ 24 การวิเคราะห์สำหรับกรณีการออกแบบแก้ไข หน้าตัดที่ 2

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความมั่นคงของลาดเชิงเขา

หน้าตัด ที่	กรณีการวิเคราะห์	Kh	อัตราส่วนปลอดภัย ที่ยอมให้	อัตราส่วน ปลอดภัยที่ คำนวณได้
1	การวิเคราะห์ย้อนกลับ	–	–	0.994
2	การวิเคราะห์ย้อนกลับ	–	–	1.000
1	กรณีการออกแบบแก้ไข	–	1.50	1.868
1	กรณีการออกแบบแก้ไข	0.05	1.20	1.674
2	กรณีการออกแบบแก้ไข	–	1.50	1.999
2	กรณีการออกแบบแก้ไข	0.05	1.20	1.790

6. เอกสารอ้างอิง

นงลักษณ์ ไทยเจียมอารีย์. 2546. เสถียรภาพของลาดดินในพื้นที่ลุ่มน้ำก้อโดยใช้คุณสมบัติทางวิศวกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วรากร ไผ่เรียง. 2542. วิศวกรรมเขื่อนดิน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ไลบรารี นายน์ พับลิชชิ่ง, กรุงเทพฯ.

ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิศวกรรมปฐพีและฐานราก. 2549. โครงการศึกษาหาแนวทางแก้ไขออกแบบปรับปรุงป้องกันการทรุดตัวของถนนชั้นเชื่อม และลาดเชิงเขา โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแม่มาว อ.ฝาง จ.เชียงใหม่. รายงานฉบับสมบูรณ์. ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิศวกรรมปฐพีและฐานราก คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สุทธิศักดิ์ ศรีลัมพ์ และคณะ. 2549. โครงการออกแบบเสาเข็มดิน-ซีเมนต์. รายงานฉบับสมบูรณ์. ศูนย์วิจัยและพัฒนาวิศวกรรมปฐพีและฐานราก คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

Bromhead, E.N. 1992. The Stability of Slope. Second edition. Academic & Professional. An Imprint of Chapman & Hall, London.

Fredlund, D.G. and Krahn, J. 1977. Comparison of Slope Stability Methods of Analysis. Canadian Geotechnical Journal Vol. 14, No. 3 : 429-439.